

Staroznanstvo domačih krajev.

Karl II. Nadvojvoda Avstrijski obiše v letu 1564 Bistriške planine nad Kamnikom.

Vem, de marsikoga veseli slišati, kaj se je nekdanj po naših krajih zgodilo; zato ene pergodbe od Karla II., nadvojvoda Štajerskiga, Koroškiga, Krajnskiga, Laške Gorice in Istrijskiga povém.

Nadvojvoda Karl II., ki je imel v Gradcu svoj sedež, je bil v letu 1564 v Ljubljano prišel, in je 28. Malitavna od Ljubljancanov persego zvestosti prejemal. *) Pred to leto je bila od kuge prestrašena Ljubljana sodnje stole in deželne oblasti Kamniku izročila, in se za smert perpravila. Še to leto ji kuga ne neha protiti. Zato, ali pa se tudi z lovom divjih koz v Bistriških planinah razveseliti, zdravi Bistriški zrak uživati, je veliki deželni poglavar šel proti Kamniku in potlej v Bistriške planine, kjer je blizu na lovu 29. dan Malitavna z svojo družbo pod milim Bogom južinal v kraju, ki se mu pravi Predasel. Lenart Spruk se je bil per ti perložnosti med strelci Nadvojvodu naj bolj obnesel, ker je bil za južino neko posebno divjino ustrelil. Naj toraj od Lenarta Spruka nekoliko več povém.

Njegov sprednik, iz Gojzda, Juri Spruk, je bil od cesarskiga namestnika (Vicedom) od grofa Anžeta Galenberga Ojstroverskiga (von Osterberg) v letu 1532 za 25 ogerskih goldinarjev in 44 krajcarjev eno zemljo na Gojzdu, tačas v Neveljski fari, pod Kamniško sodno gosposko, v last kupil. Kupno pismo, de z drugimi rečem, na pasji koži pisano v letu 1532 v nedeljo po sv. Katarini, od grofa Anžeta Galenberga, in do zdaj še prav dobro ohranjeno, je še dandanašnji viditi per hiši, kjer je bil nekdanj Juri Spruk gospodar. Nadvojvoda je Jurjoviga na-

für die slawischen Völkerschaften unter einander selbst zu veröffentlichen, wie wir so gern möchten, und wozu wir von einigen Freunden der praktischen Erlernung der slawischen Sprachdialekte aufgefordert wurden, das überlassen wir der Zukunft.

Leipzig, im September 1844. Der Verfasser.

*) V hiši mestne Ljubl. gosposke je še zdaj tisti stol viditi, na katerim je nadvojvoda Karl II. sedel, ko je persego od Ljubljancanov prejemal. Ta stol z 6 pedi visokim slonilam je iz mehkega lesa narejen, in kakor se v napisu slonila bere, in se še dandanašnji očitno vidi, ni bil nič drugači olišpan, ko semtérje pisan in pozlačen; slonila napis tudi pové, de so ga prav zlo hiteli narediti. Na slonila so gerbi (vapni) nadvojvoda narisani in pod njimi v nemškem jeziku tale napis beremo:

DER DVRHLEHTIGIST FVRST VND HER HERR CAROLUS ERZHERZOG ZU OSTERREICH ZU STEYER CHARNTN VND CRAIN etc HAT EINER E. GEWEINEN L. DIZ LANDS VND GEMEINE L. HINBIDER IHRER FVR DV IN V BEI DISEM STVEL DER IN EIL GEMACHT ABER VON ANSEHNLIHE GULDEN STUCH GAR GOSTLIH GEZIRT WARD DIE ALT GEBONLICH AIDSPHLEHT VND ERBHULDIGUNG GETHÄDEN 28 TAG APRI IM 1564 JAR DER ALMEHTIH GOTT VERLEIH IHRER FVR DVR LANGBIRIGE REGIERUNG VND WAS DERSELBEN ZV SEL VND LEIB NVZLICH IST AMEN.

To se je zgodilo v tistem letu, ko je Marka Pregl Ljubljanski mestni poglavar bil. Vredništvo.

stopnika, to je Lenartovo zemljo, za njegovo zgorej imenovano obnesenje v strelsko zemljo (Jägerhube) spremenil, kakor tudi eno pismo od Nadvojvoda Karla dano, in v letu 1577, 20. dan Malitavna na pasjo kožo v Gradcu pisano in govori. Tudi to pismo je prav lepo pisano, dobro ohranjeno. Vojvodski pečat v škatlico vdolan, se tudi še lahko bere. Kjer sta bila nekdanj Juri Spruk in Lenart Spruk gospodarja, je to pismo še dandanašnji viditi. To pismo tudi prešnje od Anžeta Galenberga v misel jemlje.

V spomin, de je Nadvojvoda Karl Bistrice obiskal, so bili tam, kjer je južinal, podolgasto okroglo, 34 palcov dolgo, 25 palcov široko in 16 palcov debelo kamnitno mizo postavili, in v njo ta napis usekali:

Ao. 1564.
Die 29. Aprilis
Carol. Archidux Austriae
hic pransit.
o o o

(Konec sledi.)

Kratkozhašniza.

Neki gospodin gre po fejmifhu; njegov pfizhek vkólje hifhniga sajzhika do smerti. Babina, ki je sajzhike prodajala, vsdigne hrup: gospodin ji ponudi s enim goldinarjem fhkodo poverniti; babina pa terdi, de bi ne bila sajzhika nizh spod 5 goldinarjev dala. Nato hozhe gospodin oditi, pa babina ga prime sa fhkruz, in ga fili v fodno hifho iti, de bi si tam sa povrazhilo fhkode saftopila. Brihten fantizh, ki je to pergodbo vidil, rezhe gospodinu: „Naj le gredo, naj do fodnika, faj bodo pravdo dobili, jeft bom prizhal, de je sajzhik, ne pa pfizhek naj prvo prepir sazhel.“

Rovtarfki.

Urno, kaj je noviga?

Vse, kar je še od podertije stariga, vsim kristijanam dobro znaniga mesta Ninive ostalo, bodo ob kratkim v Pariz prepeljali in v starim kraljevem gradu (Louvre) shranili.

Vganjka.

Kdo zna na vsak kolovrat enako naglo in tanjko presti?

Znajdba vganjke v poprešnjim listu je:

Na ušesa.

Današnjemu listu je fedmi in dvajfeti del vinoreje in perloshen list Nr. 5 perdjan.

Shitni kup.	V Ljubljani		V Krajnju	
	26. Malitavna.		21. Malitavna.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pfhenize domazhe ..	1	20	1	27
1 » » banafhke ..	1	21	1	24
1 » Turfhize	—	—	1	4
1 » Šorfhize	—	—	1	3
1 » Rēshi	1	—	1	4
1 » Jezhmena	—	50	—	51
1 » Profa	—	59	1	5
1 » Ajde	—	—	—	48
1 » Ovfa	—	37	—	34

PERLOSHEN LIST № 5,

h 18. listu kmétijskih in rokodélskih Noviz.

1845.

Kdor sheli, kako osnanilo v perloshenim listu natifniti in Novizam perdjati, plazha sa *vsako verstizo* 3 kr., zhe osnanilo le *enkrat* natifniti da; *dvakrat* 4 kr. in *trikrat* pa 5 kr.

(9.) Pri *Janesu Giontini*, bukvarji v Ljubljani v Aichholzerjevi hiši Nr. 237 na velikim tergu

fo na svitlo prifhle in fo na prodaj:

Bukvize polne molitev in lepih nauk sa manji in vézhi mladost, kakor tudi sa odraslene ljudi dobre. Poleg nemfhkiga od P. Egidia Jaisa. V Ljubljani 1845.

Zhaftitljivi gospod P. Egidi Jais je v nemfhkim jesiku veliko molitnih bukev, pofébno sa ljubo mladost ipifal, pa ismed vseh imajo gori imenovane bukvice bleso nar vezhi zeno. Rasun molitviz sa vsako priloshnost je v njih veliko lepih nauk, is katerih se mladost, pa tudi ljudje odraslene starosti, zhednosti, bogabojezhosti — in sploh s

eno besedo — strahu boshjiga uzhti samorejo. Nar poglavitnishi molitve in nauki v teh bukvih fo s lepiimi podobami olepfhane, katerih je vseh fkup 30.

Natifnjene fo, de v lepoti nimajo dosdaj enakosti, in zena tudi ni prevelika, ker le 30 kr. veljajo. Dvanajst bukviz velja 5 gold. in ene bukvice se dobijo na verh.

Dobijo se te bukvice tudi pri fledgezhih bukvarjih: Pri gosp. shl. Kleinmajerju v Ljubljani, Tomasu v Krajnju, Široli v Nemfhkim Gradzu, Lejerju v Marpurgi, Weizingerju v Radgoni, in Geigerju v Zelji.

(12.) Ravno sdaj je na svitlo prifhla in je na prodaj pri J. Giontini:

Nova prav lizhno isobrashena podoba Njih milosti, prezhaftitljiviga knesa, gospoda

Antona Alojsa

Ljubljanskiga fhkofa, zesar. kral. praviga fkrivniga svetovavza i. t. d. i. t. d.

En natifek na belim papirji velja 30 kr.

„ „ „ kinefhkim „ „ 40 kr.

(10.) Pri meni fo na svitlo prifhle in fo na prodaj:

Šveti krish; molitne bukve, v katerih najdefh tolashbo v britkostih, krepkost v krishah in teshavah, brambo v fkuflnjavah, kakor tudi mnoge lepe molitve, premifhlovanja in korifne nauke — kót vshitno popotnizo na pót v dolgo vezhnost. Špifal Joshef Sabukofhek, fajmoshter. V Marburgi 1843. — V papirji vesane 40 kr., v ufnji s slato obreso 1 gold. 20 kr. bres slate obrese, pa 54 kr.

Unanji napif teh bukev she pokashe, kolika zena je v njih, in nepotrebno mislimo bi bilo, vse, kar je v teh bukvah sapifaniga, tukaj s imenam rasloshiti. Nar vezh dobriga pa imajo te molitne bukve, de je toliko lepih korifnih poduzhenj v njih. Lepfhane fo s lizhno podobfhino gospoda Jesufa na krishu.

Napeljevanje vesolno ali veliko spoved opravljati. V Ljubljani 1844. 12 krajzarjev.

Mefingasti krish in popisovanje Palestine. V Gorizi. 10 krajzarjev.

Šveta deviza in muzheniza Filumena.

Njeno shivljenje in molitve k tej fvetnizi. Spodóbfhino fvetnize. V Ljubljani 1845. 12 krajzarjev. (Kdór jih dvanajst vkup vsame, jih dobi sa 2 gold. in ene sa priklado.)

Hvala Boshja, ali navod, kakó naj mlad kristjan Boga vsakdan zhafti in hvali. Molitne bukvice sa mladost. V Ljubljani 1844. 15 kr. (Kdór jih dvanajst vkup vsame, jih dobi sa 2 fl. 24 kr. in ene sa priklado.)

Vsakdanji kruh i. t. d. Od Jurja Verd-nika. V Marpurgu. Vesane v tifkanim ufnju s slato obréso 1 gold. 12 kr. bres slate obrése 48 kr., terdo v papirju 24 kr.

Molitvine bukvice, v kterih se najdejo juterne in vezherne molitvize, tudi molitve per fv. mafhi, per spovedi i. t. d. V Zelovzu 24 kr.

Drugi perštavek starih in novih zerkvenih in drusih pésem h molitvam in premifhljevanjem na sveto léto 1826. V Gorizi. 12 krajzarjev.

Kerst per Šavizi. Povést v versih. Slo-shil Dr. Préfhérin. V Ljubljani. 20 krajzarjev.

Nauka polne pripovésti sa slovensko mladost. V Ljubljani. 12 krajzarjev.

Novi vedesh sa smeh in zhafratenje Šlovenzam. V. Gradzu. 20 krajzarjev.

Kratke Predge na vse nedele in svetke
zelega leta. Vкуп spravlene in vundane od A. Kremplna. V Gradzu. 1839. Vesane 1 goldinar in 20 krajzarjev.

Gori imenovane bukve so po ravno tisti zeni na prodaj pri Tomasu v Krajnji, Geigerji v Zelji, Lejerji v Marpurgu, Weizingerji v Radgoni in Široli v Gradzu.

Rasun teh bukev priporozhi imenovan bukvár fhe druge mnoge v rasnih jesikih, slahti molitvine bukve v flovenfkim, némfłkim in lafhkim jesiku, rasno vesane in po rasni zéni. Tudi se dobijo v imenovani bukvarnizi rasne podobfhine (pildki), obrasi semlje, priprave sa rifanje, barve na vodi in na olju, lizhne zhrevéne in povite strune, savitki, oblati, peréfa, peréfniki, jeklene peréfa, olovniki (Bleistifte), kamnite tablize, linirji, pisarfko zhernilo, napifki sa zukrarje, nar novfhi musikalije in musikalni infhtrumenti. Mnoge rezhi sa zhaftitljivo duhovfhino so tukaj práv po zéni na prodaj; in h fklepu se dolej podpifan bukvár priporozhi in obljubi, po shelji g.g. kupzam rozhno postrezhi in vse po njih volji floriti.

Janes Giontini.

(11.) **Gotov pomózhek,** (1)
kakó kurje ozhefa in spodrafhene nohtove
na nogah v 48 urah zhišto odpraviti?

Isnajden od profefarja Ignaza Vigha.

Ta pomozhek vse druge spodrine in je negoljufen; tisti gospod, ki ga je snajdel, je veliko tazih ljudi, ki so savoljo kurjih ozhef in spodrafhenih nohtov slo terpéli, bres vřiga obresovanja tako popolnoma osdravil, de na tiftim meřtu, kakor vezhlétna fkuřhuja uzhi, nobeniga kurjiga ozhefa ni srařlo vezh. Ravno savoljo tega je upati, de bo to sdravilo tiftim, ki so tem nadlogam podversheni, práv vfřezh.

To sdravilo sa kurje ozhefa s vřo potrebno pripravo, s pinseljzhkam, napolnenimi řařhizami, gobo in řařhtram velja le 1 gold. in se dóbi pri Janesu Giontini.

Kakó se je sdravila sa kurje ozhefa po-flushiti?

Deni v vrélo vodo 1 funt reshéne móke, 1/2 funta navadniga mila (řhajfe) in kopaj v taki mlazhni vodi 3 zheterti ure nogo. Potém nogo do fuhiga obrifhi, kurje okó s sdravilam vezhkraf pomashi, ki ga imafh v řařhizi, in nogo potém s perténo zunjo dobro obrifhi. Potém sgorno koshizo pozhař oddergni, ki je mehka pořtala, in od rudezhiga masila en kofzhek odtergaj, ga med perřmi svalkaj, de se smezhi, in ga rastegni, de bo tolikřhen, kakor en vinar in ga na kúrje okó deni, zhes-nj pa kofzhek gobize poloshi. Zhes kaka dva dni to masilo od noge odtergaj, kurje okó sopet s tem sdravilam pomashi, in kar je masilo isleklo in omezhilo, pozhař oddergni.

(8.) **V vřhitek ali v řhtant** (2)

se dóbi v Rihenbergfki fari (Bezirk Reifenberg, Görzer Kreises) vfak zhař nekoliko grunta, ena hifha in en hlev od pořefřva neodrafhenih řrotikov (Pupillen) sa eno ali sa vezh let.

Hifha je prav bliso zerkve na lepim kraju in ima prořtornó kuhnjó, pri tleh dve, sgorej pa tudi dve lepe řtanizi (zimra), pod řtreho je kařhta. Sraven hifhe je prořtoren hlev in prav prijeten vert sa hifhne potrebe.

Kdor hozhe od tega kaj vezh svediti in te rezhi fkupej ali pa pofamim v vřhitek vřeti, naj se pri Janesu Vertovzu v Rihenbergu, ali pa pri Antonu Vertovzu v Borovnězi (Bezirk Oberlaibach) řam oglafi, ali pa nej pifhe, tode pifma morajo vfakiga potrořhka prořte (frankirane) biti.

Anton Vertovz,
ofkerbnik imenovaniga pořefřva.

(7.) **Naznanje nove knjige.** (3)

Pri řlahtnim J. Kleinmajerju, bukvarju v Ljubljani, je pred nekimi dnevi řeliřarřto krajnske deřele na řvitlo priřlo in se tudi v bukvarnici J. Lerherja na velkim tergu v hiři Nr. 7 dobiva pod naslovam:

Uebersicht der Flora Krain's,

oder

Verzeichniss der in Herzogthume Krain wildwachsenden und allgemein cultivirten, sichtbar blühenden Gewächse sammt Angabe ihrer Standorte, mit den neuesten, auf den botanischen Excursionen vom Jahre 1819 bis 1845 in Ober-, Unter- und Innerkrain und in einigen angränzenden Theilen vom Küstenlande, Görz und Kärnten gemachten Entdeckungen vermehrt, und nach den natürlichen Familien geordnet von

Andreas Fleischmann,

bef. Privatlehrer der Botanik, Kunst- und botanischem Gärtner am k. k. Lyceum zu Laibach; wirklichem Mitgliede der k. k. Landwirthschaft-Gesellschaft in Krain, und correspondirendem der k. bairisch-botanischen Gesellschaft in Regensburg.

Ta knjiga obseže vse řeliřa, ki na Krajnskim, in na bliřni primorski, goriřki in koróřki meji rastejo, in ktere je gosp. Fleischmann po imenovavih raznih krajih skozi 25. let naberař.

Pred ko bo mogoče bo gosp. spisatelj oznajenim řeliřam tudi řlovenske imena pripisal, kar bo gotovo vsakimu Slovencu práv po volji.

Cela knjiga v osmerku, 9 pol popirja debéla, práv ředno natiřnjena in v řalim řavitku zvezana, velja 40 krajzarjev.

(13.) **Akacijevo seme.** (1)

V pisarnici c. k. kmetijske družbe v Ljubljani se dóbi akacijevo seme, ki ga je ravno zdaj od nar imenitniřiga Dunajřkiga kupca (Heinrich Selig, k. k. Hof-Sämereien-Lieferanten, Plankengasse Nro. 1063) za poskuřnjo prijela. Funt velja 40 krajzarjev. — Zelig nam piře, de se mora to seme, če se sedaj vseje, poprej namočiti, kakor je bilo v 16. listu Novic povédano; če se pa na jesen seje, ga pa ni treba namakvati.